

SWEDISH
ENVIRONMENTAL
PROTECTION
AGENCY

SKRIVELSE
2022-09-23

Ärendenummer:
NV-09914-21

Plan för att utveckla arbetet med landets vandringsleder och fjälleder

Redovisning av regeringsuppdrag

Innehåll

SAMMANFATTNING	3
1. INLEDNING	6
1.1 Uppdraget till Naturvårdsverket	6
1.2 Bakgrund till uppdraget	6
1.3 Naturvårdsverkets utgångspunkter	6
1.4 Avgränsningar till tidigare och pågående uppdrag	8
1.5 Genomförande	8
2. DET STATLIGA LEDSYSTEMET I FJÄLLEN	10
2.1 Upprustningssatsningen	10
2.2 Fortsatt behov av upprustning	10
2.3 Möjligheter till ledutveckling	11
2.4 Klimatförändringar skapar nya behov	13
2.5 Plan för arbetet framåt	14
3. LEDER I SKYDDADE OMRÅDEN OCH I FJÄLLNÄRA SKOGAR	16
3.1 Fler besökare i många skyddade områden	16
3.2 Förutsättningar att etablera leder i fjällskogarna	16
3.3 Öppna data om leder i skyddade områden	18
3.4 Plan för arbetet framåt	18
4. LEDER I LÅGLANDSTERRÄNG	20
4.1 Låglandsledernas status och skick	20
4.2 Samordningen av låglandslederna	20
4.3 Stärkta ekonomiska förutsättningar	22
4.4 Digital information om vandringsleder	23
4.5 Plan för arbetet framåt	23
5. KÄLLFÖRTECKNING	26

Sammanfattning

En plan för att utveckla arbetet med landets vandringsleder och fjälleder

Regeringen har gett Naturvårdsverket i uppdrag att utveckla arbetet med landets vandringsleder och fjälleder. Redovisningen beskriver Naturvårdsverkets prioriteringar och hur vi avser att genomföra och utveckla arbetet med landets leder. Planen bygger på tidigare och pågående arbeten och på de utvecklingsbehov som Naturvårdsverket identifierat under de senaste åren.

Det är många aktörer som har en viktig roll i att utveckla arbetet med landets vandringsleder och fjälleder. Regeringens budgetförstärkning har bidragit till möjligheten för Naturvårdsverket att redan under 2022 utlysa medel till aktörer som vill stärka det regionala arbetet med vandringsleder.

I genomförandet av regeringsuppdraget har Sametinget varit en viktig samverkanspart för att i ett tidigt skede föra dialog om hur ledutvecklingen påverkar renskötseln. Regeringsuppdraget var det första att tillämpa kraven enligt den konsultationsordning som trädde i kraft i mars 2022.

Upprustningen av det statliga ledsystemet i fjällen

Naturvårdsverket och förvaltande länsstyrelser samt Laponiatjuottjudus har under senare år bedrivit ett intensivt upprustningsarbete av lederna i fjällen.

Naturvårdsverket avser att:

- fortsätta och slutföra upprustningssatsningen av det statliga ledsystemet i fjällen. Berörda länsstyrelser lämnar utförliga beskrivningar av det kvarvarande upprustningsbehovet till Naturvårdsverket senast hösten 2023.
- genomföra klimat- och sårbarhetsanalyser längs ledsystemet för att undersöka hur ett förändrat klimat påverkar säkerheten, upplevelsevärden och ekonomiska aspekter av att förvalta ledsystemet långsiktigt och hållbart.

Möjligheterna att knyta ihop och skapa sammanhängande leder i fjällen

Naturvårdsverket anser att säkerheten och funktionen i de leder som vi förvaltar idag behöver gå före satsningar på att utöka ledsystemet ytterligare. I de län eller områden som upprustningen är i hamn och eller resurser finns kan utredning av utveckling av ledsystemet initieras. Naturvårdsverket avser att:

- tillsammans med berörda ledförvaltare undersöka möjligheterna till kortare rundturer längs ledsystemet (två-tre dagarsturer).
- tillsammans med berörda län följa upp behov och förutsättningar för att på sikt skapa en sammanhängande led genom fjällkedjan.

Vandringsleder i skyddade områden och fjällnära skogar

Antalet besökare har ökat i många av landets nationalparker och naturreservat, särskilt i områden nära befolkningstäta orter och framför allt under pandemin. De fjällnära skogarna är samtidigt, med sina unika natur- och upplevelsevärden, aktuella för utökat skydd enligt riksdagens beslut om skogspropositionen. I dessa områden finns potential att utveckla friluftslivsmöjligheterna för ökad tillgänglighet och attraktion för allmänheten och turismen. Naturvårdsverket avser att:

- undersöka hur de senare årens besöksmönster i landets nationalparker och naturreservat påverkat slitage samt behov av ytterligare leder och rundslingor. I detta ingår även att se över om befintliga vägledning till förvaltare av skyddade områden behöver revideras.
- i ett kommande arbete med att bilda nya naturreservat i de fjällnära skogarna samverka med berörda länsstyrelser och lokala aktörer för att undersöka förutsättningarna att tillgängliggöra dessa områden genom nya leder.

Utvecklad samordning av landets leder

Naturvårdsverket avser att ta flera steg för att utveckla samordningen inom landet och mellan Sveriges olika ledansvariga. Ett arbete är påbörjat under 2022 i syfte att möjliggöra en utveckling av samordningen mellan de aktörer som idag utvecklar och förvaltar landets leder. Naturvårdsverket avser att:

- utveckla och utforma fortsatta bidrag i syfte att främja samordningen och organiseringen av förvaltning av leder där staten inte är huvudman. Naturvårdsverket bedömer att en förordning för bidrag är att föredra om bidrag lämnas för att främja ledsamordning under kommande år.
- förtydliga roller och regelverk för ledansvariga genom att se över stöddokument och vägledning till organisationer och förvaltare av de leder där staten inte är huvudman.
- undersöka möjligheterna att förvalta, administrera och på sikt utveckla de kvalitetskriterier och det stödmaterial som arbetats fram inom projektet Nationellt ramverk för vandringsleder.

Finansiering av underhåll av leder där staten inte är huvudman

Ledarbetet har kännetecknats av varierande kvalitet. Det beror till stor del på de ekonomiska förutsättningarna hos huvudmannen för respektive led.

Naturvårdsverket avser att:

- ge organisationer möjligheten, med start tidigast budgetår 2023, att söka bidrag för underhåll och skötsel av vandringsleder där staten inte är huvudman. Detta sker förutsatt att det finns fortsatta medel för ändamålet.

Information om Sveriges vandringsleder

Digitaliseringen av information om landets leder bidrar till förutsättningarna för människor att hitta ut i naturen samt till möjligheterna att samordna, följa upp och organisera arbetet med Sveriges leder. Naturvårdsverket avser att:

- fortsätta samverkan med Lantmäteriet och berörda ledförvaltare för att tillgängliggöra information om vandringsleder i den nationella geodataplattformen.
- fortsätta arbetet med att stödja förvaltningsorganisationerna i att digitalisera friluftslivsinformation för skyddade områden.
- se över innehållet på Naturvårdsverkets externa webbplats i syfte att göra kompletteringar av det stödmaterial som riktar sig till förvaltare av leder i lågland.

1. Inledning

1.1 Uppdraget till Naturvårdsverket

Naturvårdsverket fick i 2022 års regleringsbrev följande uppdrag:

Naturvårdsverket ska utveckla arbetet med landets vandringsleder och fjälleder. I uppdraget ingår att när staten är huvudman, knyta ihop vandringsleder, utveckla vandringsleder i skyddade områden och i skyddade fjällnära skogar, fortsätta upprustningen av det statliga ledsystemet i fjällen samt i den mån det är möjligt förlänga Kungsleden genom fjällregionen. Utöver det ska Naturvårdsverket utveckla samordningen om vandringsleder i landet tillsammans med andra huvudmän. Naturvårdsverket ska redovisa hur de planerar att genomföra uppdraget till Regeringskansliet (Miljödepartementet) senast den 30 september 2022.

1.2 Bakgrund till uppdraget

Sveriges vandringsleder ökar tillgängligheten till naturen och ger förutsättningar för friluftsliv, folkhälsa och naturturism. Under pandemin har friluftslivet utvecklats och fler människor har upptäckt Sveriges vandringsleder.

Vandringsleder finns över hela landet. Lederna anläggs och förvaltas av flera olika aktörer, där staten är en aktör. Statliga leder i fjällen och vandringsleder i statligt skyddade områden möjliggör besök i värdefulla naturområden. Kommuner, stiftelser, ideella organisationer och företag är andra aktörer som bidrar till att människor kan uppleva naturen. Det ökade intresset att vistas i naturen ökar även efterfrågan på nya leder samt kravet på förvaltning och underhåll av befintliga leder.

Regeringen har aviserat en satsning för att stärka arbetet med vandringsleder och fjälleder med 50 miljoner kronor per år mellan 2022–2027. I denna skrivelse redogör vi för hur Naturvårdsverket avser att utveckla arbete med landets vandringsleder och fjälleder.

1.3 Naturvårdsverkets utgångspunkter

Naturvårdsverket tar sin utgångspunkt i myndighetens ansvar och roller att utveckla ledarbetet i landet. De ledtyper som omfattas är med detta som utgångspunkt:

- 1) *Det statliga ledsystemet i fjällen* som omfattar de cirka 550 mil långa och sammanhängande leder som är avsedda för framför allt vandring och skidåkning. Ledsystemet omfattar leder som främst är turistiskt intresse och

som är avsedda för långfärder som kräver övernattning. Naturvårdsverket är huvudman för det statliga ledssystemet i fjällen.

- 2) *Leder i skyddade områden och fjällnära skogar* som avser vandringsleder som syftar till att tillgängliggöra naturreservat och nationalparker. Med fjällnära skogar avses naturskogarna ovan och nedan, i närheten av, den fjällnära gränsen, som är redan skyddade områden eller omfattar de arealer som avses skyddas enligt skogsutredningen (SOU 2020:73) med motsvarande naturtyper. Naturvårdsverket skyddar områden för att bevara den biologiska mångfalden och för att främja friluftslivet.
- 3) *Låglandsleder* som avser vandringsleder där staten inte har huvudmannaskap, det vill säga de leder som inte är en del av det statliga ledssystemet och inte ligger i skyddade områden. I något fall är dessa benämnda som närleder och avser då kortare leder med närhet till fjällkedjan. Naturvårdsverkets roll i arbetet med leder i lågland är främst att vara stödjande och samordnade.

Vandringsleder avser i detta uppdrag främst leder för fotvandring och skidfärder. Andra aktiviteter såsom cykling, skoteråkning eller löpning behandlas i den mån som de delar led med vandring eller skidåkning. Vår tolkning av *fjälleder* är att det omfattar det statliga ledssystemet i fjällen samt leder i statligt skyddade fjällnära skogar.

Naturvårdsverkets årsredovisning, återrapporteringen av anslag 1:3 samt uppföljningen av friluftspolitiken (som lämnas 2023 och därefter 2025) utgör former för hur vi redovisar resultaten av vårt arbete.

En central utgångspunkt för Naturvårdsverkets arbete med vandringsleder och fjälleder är det övergripande målet för friluftslivspolitiken: att stödja människors möjligheter att vistas i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla människor ska ha möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö. I botten ligger den beslutade propositionen Framtidens friluftsliv (prop. 2009/10:238). Vistelse i naturen bidrar också till förståelse för naturen, att vi mår bättre och till att ekonomin stärks genom att främja turistnäringen och den regionala utvecklingen.

Ledutvecklingen behöver vara hållbar ur ett miljömässigt, ekonomiskt och socialt perspektiv. I Naturvårdsverkets handlingsplan för klimatanpassning uppmärksammas särskilt de risker som följer med förändrade naturmiljöer i skyddade områden och i fjällmiljön. Det förändrade klimatet gör sig i synnerhet påmint i fjällområdet men beredskapen för ett förändrat klimat berör samtliga av landets leder.

Arbetet med lederna innebär att många perspektiv behöver beaktas. Inte minst kan landets vandringsleder under vissa perioder skapa störningar för den samiska markanvändningen och kulturmiljön. Renskötsel är beroende av ett sammanhållet naturlandskap. Olika områden och möjligheten att förflytta sig däremellan skapar grundläggande förutsättningar att bedriva renskötsel i en sammanhållen årscykel. I arbetet är det särskilt viktigt att förstå de kumulativa effekter som kan uppstå för renskötseln, när det samlade trycket blir stort och förändringar sker på flera håll.

Dialog och samråd för att det samiska folket ska tillåtas uttala sig eller ge sitt samtycke är en förutsättning för en socialt hållbar ledutveckling.¹

1.4 Avgränsningar till tidigare och pågående uppdrag

Naturvårdsverket genomförde 2016–2017 regeringsuppdraget Utveckling av friluftslivet (NV-00652-16). Uppdraget handlade bland annat om vandringsleder och skrivelsen innehöll bland annat flertal åtgärdsförslag kopplat till låglandsleder, ledsystem i fjällen samt vandringsleder i fjällnära skog. Flertalet av förslagen har genomförts eller är under genomförande. Analyser och förslag från det tidigare regeringsuppdraget är en viktig utgångspunkt för detta regeringsuppdrag om vandringsleder och fjälleder.

Till skillnad från det tidigare regeringsuppdraget inkluderar detta uppdrag även leder i lågland som är kortare än 15 kilometer. Syftet med avgränsningen i det tidigare uppdraget var bland annat att kartlägga större system av leder. I detta uppdrag visar vi på behovet av en utvecklad samordning inom landet och mellan olika ledtyper. Ur detta perspektiv är det relevant att även inkludera leder kortare än 15 kilometer.

En utveckling vi ser är att tillgången till naturen i vissa områden begränsas genom avgifter för besökare. För att kunna vägleda i frågan om betalleder bedriver Naturvårdsverket ett separat projekt för att analysera de finansieringsmodeller för leder och anläggningar som används idag samt vilka konsekvenser betalleder kan tänkas ha för samhället. Denna fråga behandlas därav inte i detta uppdrag.

Under tiden för genomförandet av detta uppdrag fick Naturvårdsverket uppdraget att öka takten i arbetet med nya nationalparker och främja naturturism i nationalparker och andra formellt skyddade områden (NV-06272-22). Eftersom vandringslederna utgör en del av infrastrukturen för naturturismen kommer leder att beaktas även inom ramen för detta nya uppdrag.

1.5 Genomförande

Arbetet med regeringsuppdraget har genomförts mellan mars 2022 och september 2022. Uppdraget har i första hand genomförts med interna resurser. Avgränsade insatser har gjorts för att inhämta kunskap om nuläge från andra huvudmän och förvaltare av vandringsleder och fjälleder.

Dialog och samråd har i första hand skett inom ramen för Naturvårdsverkets ordinarie och löpande kontakter med andra berörda aktörer. Särskilda kontakter har bland annat tagits med Tillväxtverket gällande finansiering av leder där staten inte

¹ Principen om Free Prior and Informed Consent (FPIC), som anges i FN:s deklaration om urfolks rättigheter (urfolksdeklarationen), går ut på att det samiska folket ska tillåtas fritt, informerat och i förväg givet samtycke.

är huvudman. Därutöver har en konsultation genomförts med Sametinget enligt den lagstiftning som trädde i kraft i mars 2022. Regeringsuppdraget var det första att genomgå denna nya ordning för dialog om samiska rättigheter och intressen.

På Naturvårdsverket har följande personer huvudsakligen arbetat med uppdraget: Lisa Diehl, Jenny Lindman Komstedt, Stella Malmgren, Mikael Proos och Maria Bond (projektledare). Anders Bussqvist, Joar Ekenstaf och Per-Olov Wikberg har förstärkt arbetsgruppen.

Beslut om denna redovisning har fattats av generaldirektören Björn Risinger den 23 september 2022 (NV-09914-21).

2. Det statliga ledsystemet i fjällen

Naturvårdsverket är sedan 1970-talet huvudman för det statliga ledsystemet i fjällen. Syftet med fjällederna är att tillgängliggöra fjällområdet, öka fjällsäkerheten och kanalisera besökare för att skapa hänsyn till andra värden och aktiviteter. Huvudmannaskapet innebär att Naturvårdsverket har det yttersta ansvaret för säkerheten och bidrar till att säkerställa en ändamålsenlig förvaltning. Naturvårdsverket har även ett centralt planerings- och samordningsansvar för ledsystemet så att det motsvarar behoven och att ledsystemet kan hållas i tillfredsställande skick utifrån tillgängliga resurser.

2.1 Upprustningssatsningen

Under 2014 genomförde Naturvårdsverket (2014b) en översyn av det statliga ledsystemet i fjällen. Bakgrunden var att ledsystemet lidit av bristande resurser en längre tid samt att friluftslivet i fjällen hade förändrats sedan Naturvårdsverket fick uppdraget att vara huvudman för ledsystemet. Översynen visade att det behövdes runt 100–120 miljoner kronor för att rusta upp ledsystemet i den dåvarande omfattningen till ett lägsta acceptabelt skick. Översynen visade även att det behövdes 25–30 miljoner kronor årligen för att fortsatt förvalta det upprustade systemet.

Som ett resultat av översynen startades ett intensivt upprustningsarbete. Fram till 2022 har cirka 90 miljoner kronor lagts på upprustningsinsatser. Det har resulterat i att över 400 broar rustats upp eller bytts ut, 33 nya rastskydd har placerats ut och cirka 100 renoverats och att över 7000 nya vägvisare har placerats ut längs lederna. Över 400 mil led har fått förbättrad ledmarkering, över 200 mil led har röjts och ca 10 mil spång har bytts ut. Huvudfokus sedan det regeringsuppdraget till Naturvårdsverket, som genomfördes under 2016 och 2017, har varit att fortsätta denna upprustningssatsning.

2.2 Fortsatt behov av upprustning

I Västerbotten och Dalarna har merparten av upprustningsbehovet åtgärdats. Inom världsarvet Laponia kvarstår en del upprustning av spänger, som skyddar miljön och underlättar vandring över blötare partier. Den största delen av det kvarvarande upprustningsarbetet finns i Norrbotten och delar av Jämtland. I Norrbotten består det kvarvarande behovet av kostnadsunga delar som vinterledsmarkeringar samt en del broar. I Jämtland består det kvarvarande upprustningsbehovet av att rusta upp ett antal vinter- och sommarleder.

Utöver de upprustningsinsatser som krävs för att ledsystemet ska uppnå en lägsta acceptabel nivå på fjällsäkerhet och tillgänglighet finns ytterligare behov av insatser för att ledsystemet ska fungera väl, framför allt med hänsyn till natur och samisk markanvändning. För att få ett hållbart ledsystem på sikt finns behov av att kartlägga och åtgärda nuvarande ledsystem utifrån:

- Konsekvenser av ökat slitage. På vissa välbesökta sträckor utgör slitage ett problem. Slitaget beror på ett ökat antal besökare och en koncentration av besökare längs vissa ledsträckor. Förändrat nyttjande av lederna med ökade inslag av cykling och löpning medför dessutom en annan typ av slitage jämfört med tidigare.
- Konsekvenser för renskötseln. Ledsystemet ska fungera väl gentemot renskötselns intressen. Idag finns områden där besökare stör renskötseln. Det kan handla om att betesron för renen begränsas, att renar förflyttas i landskapet eller genom att fjällbesökare stör renen under de perioder då renen kalvar. Det kan finnas behov av att dra om leder med hänsyn till renskötseln.
- Störning mellan besökargrupper. Ett grundläggande syfte med ledsystemet är att möjliggöra upplevelsen av fjällvärlden utan ljudstörningar och buller. Idag går vissa skoter- och skidleder parallellt. Möjligheten att separera dessa behöver utredas för att nå miljö kvalitetsmålets precisering om att fjällmiljöers värden för friluftsliv är värnade och bibehållna och påverkan från buller är minimerad.

2.3 Möjligheter till ledutveckling

Inom miljö kvalitetsmålet Storslagen fjällmiljö är ledsystemet identifierat som en viktig åtgärd för att möjliggöra upplevelser av fjällandskapet. I förslaget till en strategi för Storslagen fjällmiljö (Naturvårdsverket, 2014a) påpekar Naturvårdsverket att det behöver finnas ett ledsystem med leder av olika längd och karaktär för att människan ska kunna ta del av friluftslivets värden i fjällen. Idag saknas till viss del möjligheter till kortare rundturer, som går att göra på två till tre dagar, och i vissa områden saknas även leder för dagsturer. I Sverige finns långa och sammanhängande leder även om det saknas leder i delar av fjällkedjan som inte gör det möjligt att färdas längs leder genom hela fjällkedjan. Långfärdsvandrarna utgörs samtidigt av ett relativt begränsat antal mer vana fjällvandrare.

Rundturer

Efter det tidigare regeringsuppdraget till Naturvårdsverket fick länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Dalarnas län samt Laponiatjuottjudus identifiera tänkbara kompletteringar av leder för att öka besökarens möjlighet att ta sig ut på rundturer med en till två övernattningar. I Dalarnas och Jämtlands län gjordes bedömningen att något prioriterat behov av utveckling inte fanns. I Norrbottens län och inom världsarvet Laponia identifierades ett antal möjliga

rundturer, dock mycket preliminära och översiktliga bedömningar. I Västerbottens län identifierades en kortare ledsträcka i Hemavan som etablerades under 2019 och som möjliggör två olika rundturer i ledsystemet. I övrigt gjordes endast inledande studier som konstaterade att det fanns utvecklingsmöjligheter. För att realisera de tidigare föreslagna rundturerna krävs vidare och mer grundliga utredningar som undersöker förutsättningarna och som kartlägger möjligheter och hinder för att etablera dessa.

Naturvårdsverket har frågat Länsstyrelsen i Norrbottens län och Länsstyrelsen i Västerbottens län samt Laponiatjuottjudus om hur de på en övergripande nivå bedömer behoven och förutsättningarna att etablera rundturer utifrån dagens förutsättningar. De bedömer att utvecklingsmöjligheterna kvarstår. Länsstyrelsen i Jämtlands län har meddelat att även de ser behov av att undersöka detta vidare eftersom de ser behov av att sprida besökarna i länet. Den bedömning som Länsstyrelsen i Dalarnas län lämnade i det tidigare regeringsuppdraget kvarstår. De ser inte behov av utveckling av ytterligare leder av denna typ och längd.

Sammanhängande led

Vid tidpunkten för det tidigare regeringsuppdraget till Naturvårdsverket saknades det två ledsträckor längs det statliga ledsystemet för en lång och sammanhängande led från Treiksröset i norr till Sälen i syd. Ledsträckor saknades i Västerbottens län och i Jämtlands län. I samband med regeringsuppdraget inhämtade länsstyrelserna i Västerbottens län respektive i Jämtlands län synpunkter från berörda samebyar för att få en initial bedömning av förutsättningarna att etablera leder i de berörda områdena. Länsstyrelsen i Västerbottens län drog slutsatsen att det fanns goda förutsättningar att förlänga sträckan med leder genom länet. Länsstyrelsen i Jämtlands län bedömde att det fanns förutsättningar, men uttryckte att eventuella nya leder skulle öka antalet besökare och därigenom leda till problem för renskötseln.

Länsstyrelsen i Västerbottens län fick ett uppdrag under 2018, enligt överenskommelse med Naturvårdsverket och med medel för ändamålet, att genomföra vidare utredningar i syfte att komplettera det statliga ledsystemet i Västerbottens län så att den hänger samman med det statliga ledsystemet i Jämtlands län. Uppdraget att utreda lämpliga ledsträckor tog ungefär ett år. Det resulterade i ett förslag om att anlägga en led från Hemavan till Borgafjäll. Därefter påbörjades etableringen av leden (kallad Lapplandsleden) som färdigställdes och invigdes under hösten 2021.

Det som kvarstår för att skapa en sammanhängande led genom fjällkedjan är en sträcka mellan Gäddede och Skäckerfjällen, samt för sommarleder också från Skäckerfjällen till Storlien i Jämtlands län. Sträckan är lång och berör de flesta samebyarna i länet och många privata markägare. Relativt stora delar är idag helt utan befintlig led. I detta område finns utmaningar i att skapa en leder för en sammanhängande led genom fjällkedjan. Länsstyrelsen i Jämtlands län bedömer att det kan finnas anledning att titta närmare på förutsättningarna för att etablera leder i området men betonar att arbetet är tids- och resurskrävande. Det gäller framför

allt att sådana kompletteringar av ledsystemet ställer höga krav på samråd med berörda parter för att i ett första steg undersöka om, var och hur nya leddragningar är lämpliga. Länsstyrelsen i Västerbottens län har påpekat att de ser behov av att se över anslutningen av leder från Lapplandsleden och söder ut till det statliga ledsystemet i Jämtland om ledutredning av sammanhängande leder initieras i Jämtland.

Närleder

När Naturvårdsverket fick uppdraget att vara huvudman över ledsystemet på 1970-talet avgränsades uppdraget till att omfatta *långfärdsleder av huvudsakligen turistiskt intresse och av sådan längd att de kräver övernattning längs leden*. Ansvaret för lokala leder i närhet till fjällkedjan (det vi kallar närleder) föreslogs ligga på kommunerna. Kommunerna fick däremot aldrig något sådant utpekat ansvar och utvecklingen av dessa leder har sedan dess skett i varierad utsträckning och med varierad framgång. För utvecklingen av närleder eller dagsturer i fjällen bedömde Naturvårdsverket i det tidigare regeringsuppdraget att flera av de föreslagna insatserna för låglandslederna var generella och användbara även för närleder i fjällen. Samma bedömning görs idag.

2.4 Klimatförändringar skapar nya behov

Fjällen är en av de naturmiljöer som bedöms påverkas allra mest av klimatförändringarna. Exempelvis bedöms arealen kalfjäll kunna minska med tre fjärdedelar eller mer fram till år 2100 med stora konsekvenser för fjällens ekosystem (Moen m.fl., 2004). Ur ett ledförvaltningsperspektiv finns flera viktiga aspekter att ta i beaktning för att kunna säkerställa ledsystemets funktion. Bland annat bedöms temperatur och nederbörd öka vilket påverkar flöden längs vattendrag och bidrar till större variationer i snö- och isförhållanden. Ökad nederbörd och fler temperaturväxlingar kring noll grader väntas också ge en ökad risk för jordskred.

Ett grundläggande syfte med det statliga ledsystemet är att tillhandahålla säkra färdvägar. För att göra detta i ett förändrat klimat behöver Naturvårdsverket beakta och undersöka hur broförbindelser är placerade och konstruerade utifrån en förändrad flödesdynamik. Flertalet broar har förstörts på senare år på grund av kraftiga flöden eller ökad erosion längs vattendrag. Naturvårdsverket behöver också se över hur skid- och skoterleder är placerade i terrängen utifrån förändrade isförhållanden och utifrån hur de är dragna med tanke på lavinrisker. Utifrån ett förvaltnings- och slitageperspektiv behöver även sommarledernas dragning i terrängen analyseras för att undvika ytterligare spänger på grund av en blötare terräng.

2.5 Plan för arbetet framåt

Ledsystemet utgör ryggraden för leder i fjällen och är en viktig resurs för friluftslivet. För att säkerställa att det nuvarande ledsystemet är i ett säkert, funktionellt och hållbart skick över tid avser Naturvårdsverket att:

- *Följa upp och fortsätta upprustningssatsningen.*
För att få en mer detaljerad beskrivning av det kvarvarande upprustningsbehovet, i tid och resurser, avser Naturvårdsverket att utreda detta med berörda ledförvaltare. Det är viktigt att vi kan säkerställa att de leder som vi förvaltar är säkra och fyller sin funktion samt att ledsystemet kan hållas i tillfredsställande skick utifrån tillgängliga resurser, innan Naturvårdsverket, berörda länsstyrelser och Laponiatjuottjudus tar sig an förvaltningen av ytterligare utökningar av ledsystemet. Berörda ledförvaltare bedömer att en grov uppskattning av upprustningsbehovet kan lämnas vid årsskiftet 2022/2023 och att en mer detaljerad beskrivning kan lämnas under hösten 2023. I de fall upprustningen är i hamn och resurser finns för fortsatt förvaltning av befintligt system kan utredningar av ytterligare ledutveckling initieras.
- *Genomföra analyser av klimatpåverkan längs ledsystemet.*
För att kunna säkerställa ledsystemets funktion i ett förändrat klimat behöver genomförandet av klimat- och sårbarhetsanalyser längs ledsystemet prioriteras. Genom sådana analyser identifieras möjliga risker som kan tänkas finnas längs med lederna samt vilka slags konsekvenser detta kan få med möjliga handlingsalternativ. Denna insats behöver prioriteras före eventuell nyetablering av leder för att möta turistiska behov.

För att utveckla lederna i det statliga ledsystemet i fjällen så att det i större utsträckning möter friluftslivets behov av leder avser Naturvårdsverkets att:

- *Undersöka förutsättningar för kompletterande rundturer.*
Naturvårdsverket avser att tillsammans med berörda ledförvaltare utforma uppdrag där ledförvaltarna undersöker förutsättningarna att etablera kompletterande rundturer till det statliga ledsystemet, för att sedan etablera dessa där det är lämpligt.
- *Tillsammans med berörda ledförvaltare undersöka förutsättningarna att åstadkomma en sammanhängande led genom fjällkedjan.*
När befintligt ledsystem uppnått ett säkert och tillfredsställande skick avser Naturvårdsverkets att tillsammans med berörda ledförvaltare utforma ett uppdrag där ledförvaltarna undersöker förutsättningarna att komplettera ledsystemet med leder i syfte att åstadkomma en sammanhängande led. Med hänsyn till de utmaningar som identifierats med att etablera leder längs denna sträcka samt de utmaningar som finns längs delar av befintliga

ledsträckor i länet, bedömer Naturvårdsverket att ett uppdrag om att utreda en sammanhängande led kan bli aktuellt först på längre sikt.

3. Leder i skyddade områden och i fjällnära skogar

Naturresevat och nationalparker kan skyddas i syfte att långsiktigt bevara den biologiska mångfalden och främja friluftslivet. I Sverige finns 30 nationalparker och över 5300 naturresevat. Naturvårdsverket har det centrala ansvaret för arbetet med skydd av områden. Myndighetens roll är bland annat att disponera anslag för skydd och skötsel av värdefull natur samt att vägleda andra i hur naturen bör skyddas och hur de skyddade områdena bör förvaltas.

3.1 Fler besökare i många skyddade områden

Besöksstrycket har under flera år ökat i många av Sveriges skyddade områden, det gäller i synnerhet områden nära befolkningstäta orter och framför allt under pandemin. Lederna spelar en central roll för besökarnas möjligheter att uppleva området. Det ökade intresset för att besöka skyddad natur ökar efterfrågan på vandringsleder men också på tillhörande information och infrastruktur, såsom parkeringsplatser och anordningar som är avsedda för friluftslivet. Ett högt besöksstryck i de skyddade områdena leder, i varierande grad, också till ett ökat slitage och ett förhöjt behov av underhåll av lederna. Den senaste tidens utveckling av friluftslivet innebär också att flera olika typer av friluftsutövare behöver samsas om samma leder.

Naturvårdsverket ser ett behov av att arbeta mer kunskapsbaserat med besöksförvaltningen i de skyddade områdena. Det kan exempelvis handla om att vidareutveckla besöksräkning och besökarundersökningar, för att på ett bättre sätt anlägga leder som är hållbara och för att mäta slitagets påverkan på biologisk mångfald och upplevelsevärden. För att samordna arbetet i skyddade områden, ge vägledning och bistå beslutsfattare med kunskapsunderlag behöver nya analyser göras över utvecklingen i våra skyddade områden för att bedöma var besöksstrycken är särskilt höga eller för att identifiera områden där arbetet är eftersatt.

3.2 Förutsättningar att etablera leder i fjällskogarna

I det regeringsuppdrag som genomfördes under 2016 och 2017 undersökte Naturvårdsverket möjligheterna att etablera nya vandringsleder genom skyddade fjällnära skogar. Då presenterades tre förslag i Norrbottens, i Västerbottens

respektive i Jämtlands län. Förslagen togs fram med utgångspunkt i ett antal urvalskriterier, såsom höga upplevelsevärden och tillräckliga kommunikationer till och från den tänkta leden. Länsstyrelsen i Västerbottens län gick vidare med ledutveckling inom länet. Under 2021 invigdes en naturskogsled i Vilhelmina kommun på totalt fem mil som binder samman Matskanområdet i Marsfjällets naturreservat med Dainans naturreservat.

Naturvårdsverket har frågat berörda länsstyrelser hur de utifrån dagens förutsättningar bedömer möjligheterna till att realisera ytterligare av de förslag som togs fram inom det tidigare regeringsuppdraget. Utifrån länsstyrelsernas svar bedömer Naturvårdsverket att det finns förutsättningar för att arbeta vidare med ledutveckling i de fjällnära skogarna. Det förutsätter dock vidare utredningar utifrån de förutsättningar som råder idag. Berörda samebyar ska också kunna påverka planeringen av nya leder i ett tidigt skede. Flera länsstyrelser lyfter att ytterligare avvägningar behöver göras gällande behovet av nya leder, var det finns förutsättningar för ledutveckling och hur olika intressen kan tas i beaktande.

Länsstyrelsen i Västerbottens län framhåller tillgängliggörandet av de skyddade fjällnära skogarna som en viktig resurs inom utvecklingen av besöksnäringen i fjälltrakterna och betonar att delar av lederna också blir av betydelse för lokalbefolkningen. Skogsledningarna kan också bidra till att sprida ut besökare på fler platser än de etablerade kalfjällslederna där besöksstrycket i perioder är högt. Länsstyrelsen i Västerbottens län ser gärna ett fortsatt arbete kring ledutveckling, parallellt med den kommande skyddsprocessen med anledning av riksdagens beslut om skogspropositionen (prop. 2021/22:58).

Länsstyrelsen i Norrbottens län bedömer att ett genomförande av tidigare förslag till ledsträckor skulle vara möjligt men att det idag kan finnas andra områden som lämpar sig bättre för ledutveckling. En framkomlig väg skulle kunna vara att dela upp förslag till ledutveckling i etapper och realisera dessa stegvis under en längre tidsperiod. Länsstyrelsen understryker också att de behöver kartlägga status för befintliga leder och anordningar innan de kan avgöra om nyutveckling och framtida förvaltning av nya leder ryms inom verksamheten.

Länsstyrelsen i Jämtlands län bedömer att förutsättningarna har förändrats sedan det tidigare förslaget togs fram. De ser behov av att göra en djupare analys kring möjligheterna till ledutveckling, där flera parter behöver involveras i arbetet. Länsstyrelsen i Jämtlands län framhåller behovet av särskilda medel för vidare utredningar.

Under det tidigare regeringsuppdraget gjorde Länsstyrelsen i Dalarnas län tillsammans med Naturvårdsverket bedömningen att en utveckling av fler vandringsleder i fjällnära skogar inte var prioriterat. Detta eftersom leder redan fanns etablerade i länet i besöksvärda och skyddade fjällnära skogar. Länsstyrelsen i Dalarnas län gör samma bedömning idag.

Ledutveckling om fler fjällskogar skyddas

Det fjällnära området hyser huvuddelen av Sveriges större sammanhängande naturskogar. De har höga naturvärden som är kopplade till områdenas storlek, deras relativa orördhet och deras långa skogliga kontinuitet. I samband med att riksdagen beslutade om skogspropositionen (prop. 2021/22:58) framhöll riksdagen och regeringen vikten av att ytterligare områden i närheten av den fjällnära gränsen, som omfattar de utpekade arealerna enligt skogsutredningen (SOU 2020:73), skyddas så snart som möjligt.

Naturvårdsverket har fått ett uppdrag av regeringen att arbeta för att värdefulla skogar ovan och i nära anslutning till gränsen för fjällnära skog på fastigheter som ägs av Statens fastighetsverk och Sveaskog får ett långsiktigt formellt skydd. När länsstyrelserna beslutar om nya skyddade områden är avvägningar som rör tillgänglighet, såsom anläggande av led, ett perspektiv som i regel inkluderas. Naturvårdsverket anser att det är viktigt att tillsammans med länsstyrelserna utveckla friluftslivsmöjligheterna i de fjällnära skogar som skyddas, för ökad tillgänglighet och attraktion för allmänheten och turismen, som på sikt kan bli en viktig motor i den regionala utvecklingen.

3.3 Öppna data om leder i skyddade områden

Idag finns information om cirka två tredjedelar av de statligt skyddade områdena som öppna data på Naturvårdsverkets webbplats samt i dataportalen hos Myndigheten för digital förvaltning (DIGG). Informationen utgörs bland annat av geografisk information med leders sträckning och friluftsanordningars läge. Länsstyrelserna ansvarar för förvaltning och för att registrera information men har kommit olika långt i arbetet, rapporterar ibland på olika sätt och med olika detaljeringsgrad. Länsstyrelserna arbetar kontinuerligt med komplettering och kvalitetssäkring av den information som publiceras som öppna data. Naturvårdsverket bedömer att mer ensad och samstämmig information kan öka användbarheten för myndigheter i samordning och planering, men också utgöra en bättre resurs för webb- och apputvecklare som är intresserade av att publicera information om friluftsliv i skyddade områden. Naturvårdsverket ser därför ett behov av fortsatt samverkan med länsstyrelserna i syfte att ensa och komplettera informationen i öppna data. Tillgången till aktuell och målgruppsanpassad information är en förutsättning för ett tillgängligt friluftsliv.

3.4 Plan för arbetet framåt

Naturvårdsverket ser vikten av att tillgängliggöra skyddade områden i såväl tätortsnära områden som i områden med höga natur- och upplevelsevärden i mindre befolkningstäta områden och regioner. Genom god planering och skötsel av vandringsleder i skyddade områden blir lederna en tillgång för friluftslivet, folkhälsan och den regionala utvecklingen. Naturvårdsverket behöver på ett

övergripande plan bedöma besöksstryckets effekter på natur-och upplevelsevärden samt följa besökarnas preferenser och behov. I det fortsatta arbetet avser Naturvårdsverket att:

- *Följa upp hur väl dagens utbud av vandringsleder och rundslingor möter behovet utifrån besöksstryck och besökarpreferenser.*
Naturvårdsverket avser att sammanställa nuläget med hjälp av förvaltare av skyddad natur och ledaktörer. För att klargöra hur regeringens aviserade budgetförstärkning på anslag 1:3 kan få störst effekt behöver Naturvårdsverket få bättre överblick över behov, utmaningar och utvecklingsmöjligheter avseende leder i skyddade områden. Med en bättre överblick blir det möjligt att identifiera behovet av särskilda ekonomiska satsningar för utveckling av nya leder, upprustningsbehov och behov av klimatanpassning för befintliga leder i skyddade områden.
- *Vidareutveckla stödet och befintliga informationsflöden.*
Utifrån den ovan nämnda undersökningen och den förbättrade överblicken kan Naturvårdsverket utforma de insatser som behövs i form av exempelvis nya eller reviderade vägledningar och utökad samordning.
- *Utveckla samarbetet med länsstyrelserna i syfte att tillgängliggöra ledinformation i öppna data.*
Naturvårdsverket avser att fortsätta sitt arbete med att, i samverkan med länsstyrelserna, förbättra den information som finns i form av öppna data för leder i skyddade områden.
- *Se över möjligheter till ledutveckling i de fjällnära skogarna tillsammans med länsstyrelserna.*
Naturvårdsverket avser att fortsätta med det arbete som påbörjats att tillsammans med berörda länsstyrelser undersöka förutsättningarna för nya leder i de fjällnära skogarna. Nya ledsträckor kommer därefter utvecklas där förutsättningar finns och efter dialog och samråd med lokala aktörer och företrädare för det samiska folket.

4. Leder i låglandsterräng

Många av Sveriges vandringsleder ligger utanför fjällregionerna och utanför skyddade områden. Huvudmannaskapet kan innehas av regioner, kommuner, stiftelser, destinationsbolag eller föreningar. Finansieringen av vandringsleder sker oftast genom kommunala och regionala anslag. Naturvårdsverkets roll i arbetet med vandringsleder, där staten inte är huvudman, är i första hand att skapa förutsättningar för samordning, utveckling och erfarenhetsutbyte.

4.1 Låglandsledernas status och skick

Information om låglandsledernas status och skick samlades in via en enkätstudie riktad till förvaltare av låglandsleder inom det regeringsuppdrag som pågick under 2016 och 2017. Enkätstudien fokuserade på leder som är längre än 15 kilometer. Enkätsvaren visade att längre svenska vandringsleder etableras och sköts med en stor variation i organisation, ambitionsnivåer och ekonomiska förutsättningar. De olikartade förutsättningarna resulterar i svårigheter att upprätthålla en likartad kvalitet på lederna. Bland annat varierar skötselnivån av lederna, underhållet av ledmarkeringar och tillsynen av anläggningar. För att kunna erbjuda kvalitativa vandringsleder finns ett behov av jämnare förutsättningar och en förbättrad koordinering i arbetet med lederna på lokal, regional och nationell nivå.

4.2 Samordningen av låglandslederna

Intresset av att utveckla landets låglandsleder är stort. Många ledförvaltare efterfrågar samarbete med andra ledförvaltare samt med organisationer och näringslivsorganisationer som är verksamma inom ledutveckling och vandringsturism. Naturvårdsverket verkar för att skapa plattformar för samverkan och samordnar i dag ett nätverk av förvaltare av låglandsleder. Med Naturvårdsverkets samordnade roll är syftet att, genom att tillhandahålla möjligheter för erfarenhetsutbyte och kompetensstöd, stödja ledsamordnare, ledansvariga och ledförvaltare i arbetet med att utveckla hållbara leder. Naturvårdsverket ser ett fortsatt stort intresse och behov av nationell samordning och vägledning.

Den roll som Naturvårdsverket har i att erbjuda en plattform för samordning och samverkan mellan ledaktörer i landet är ett av flera resultat av det tidigare regeringsuppdraget till Naturvårdsverket. Enkätsvaren i det tidigare regeringsuppdraget visade på brister i organiseringen och på otydliga ansvarsförhållanden. Det efterlystes också långsiktiga och stabila förutsättningar och lösningar för att kunna upprätthålla ett kontinuerligt och aktivt arbete med lederna. Naturvårdsverket lämnade i det regeringsuppdraget flera förslag för att utveckla stödet och samordningen av låglandslederna. Naturvårdsverket tog därefter ett större nationellt samordnande och vägledande ansvar för att utveckla

förutsättningarna att hitta gemensamma lösningar och utbyta erfarenheter mellan förvaltare, bland annat genom att erbjuda en plattform för samordning och samverkan.

Organisering och regional samordning

För att utveckla arbetet med landets låglandsleder krävs fortsatt mer samarbete och samverkan mellan de många olika aktörer som är involverade i ledarbetet. I flera delar av landet finns en fungerande samordning och organisering medan de i andra delar saknas. Naturvårdsverket bedömer att en utökad samordning som sker på regional nivå eller länsnivå skulle ge bättre förutsättningar att överblicka leder i ett större geografiskt område. Ökad samordning behövs både ur ett förvaltarperspektiv och besökarperspektiv, för att närma sig ett standardiserat arbetssätt och en högre kvalitet på lederna. Det bör också bidra till ett mer jämlikt och tillgängligt friluftsliv. Naturvårdsverket ser utöver geografisk organisering i vissa fall även behov av tematisk samordning. Det senare kan exempelvis vara aktuellt för pilgrimslederna i landet. En stärkt regional eller tematisk organisering och samordning kan dessutom bidra till förutsättningarna att utveckla Naturvårdsverkets samordningsroll.

En förstärkt regional ledsamordning har likaså möjligheten att förbättra samverkan gentemot de statliga lederna och de inom skyddade områden. Detsamma gäller möjligheten att överblicka både längre leder och kortare leder (även så kallade närleder). En regional organisering och samordning kan dessutom komplettera och stötta friluftssamordnarna vid respektive länsstyrelse i deras uppdrag att bidra till genomförandet av friluftslivspolitikerna och dess tio mål. Flera av friluftslivsmålen och dess preciseringar har koppling till arbetet med vandringsleder och kan därmed främjas genom utvecklingen och samordningen av landets vandringsleder.

Nationellt ramverk för vandringsleder

Det Nationella ramverket för vandringsleder tillhandahåller ett nationellt system av kriterier och verktyg för utveckling av hållbara, kvalitetssäkrade och attraktiva vandringsleder för besökare och invånare. Det nationella ramverket drivs som ett projekt med finansiering från Tillväxtverket och Jordbruksverket. Projektet avslutas i slutet av 2022. Målet är att bidra till höjd kvalitet och gemensamma standarder på vandringsleder över tid.

Projektorganisationen för det Nationella ramverket för vandringsleder har bidragit till att svara på ett flertal frågeställningar som ledansvariga och förvaltare av låglandsleder identifierat som viktiga utvecklingsområden för en stärkt hållbarhet och kvalitet. Flera av de förslag på åtgärder som togs fram för låglandsleder i det regeringsuppdraget som Naturvårdsverket hade under 2016 och 2017 har omhändertagits inom ramen för Nationella ramverket för vandringsleder. Nationella ramverket för vandringsleder är också sprunget ur det nätverk för låglandsleder som Naturvårdsverket samordnar. Naturvårdsverket bedömer att de gemensamma standarder och kvalitetskriterier som arbetats fram har ett stort värde för att utveckla hållbara vandringsleder.

Naturvårdsverkets årliga nationella träffar för nätverket för låglandsleder har varit en av flera forum för dialog och utveckling av Nationella ramverket för vandringsleder. Projektets resultat behöver, efter projektslut, administreras, förvaltas och utvecklas. För att de positiva resultaten av projektet ska leva vidare behöver det finnas ett ägarskap av dessa. Nationella ramverket för vandringsleder har identifierat Naturvårdsverket som en tänkbar aktör för förvaltning och tillämpning av projektets resultat. Naturvårdsverket följer och är delaktiga i arbetet med ett omhändertagande av det Nationella ramverket för vandringsleder efter projektets slut.

4.3 Stärkta ekonomiska förutsättningar

Förvaltningen av lederna finansieras i huvudsak från kommunalt eller regionalt håll. Det kan röra sig om exempelvis driftanslag eller verksamhetsbidrag för friluftsverksamhet. I några fall förekommer det att medlemsavgifter i föreningar finansierar arbetet med leden samt att destinationsbolag finansierar och underhåller vandringsleder. Destinationsbolag kan dessutom i vissa fall ta ut en avgift för att använda vandringsleder. Naturvårdsverket har sedan redovisningen av det förra regeringsuppdraget om leder på olika sätt arbetat med frågorna om organisering och ekonomiska förutsättningar för förvaltning av vandringsleder.

Av de som arbetar med landets vandringsleder har det under en längre tidsperiod efterfrågats ekonomiska medel för det fortlöpande arbetet. Det har under perioder funnits olika möjligheter att få investeringsstöd för vandringsleder. Medel för förvaltning och underhåll har till stor del saknats. En utmaning när ekonomiska medel saknas eller inte är kontinuerliga är det blir svårt att skapa ett hållbart arbete med ledförvaltning, både organisatoriskt och skötsel- och underhållsmässigt. Det har skapat en kortsiktighet i arbetet och en osäkerhet i den långsiktiga planeringen.

Efter en ändring av Naturvårdsverkets regleringsbrev i mars 2022 finns möjlighet att ge bidrag till organisationer som förvaltar och utvecklar vandringsleder för vilka staten inte är huvudman. Naturvårdsverket har för budgetåret 2022 utlyst ett bidrag för att stärka det regionala arbetet med vandringsleder. Bidraget kommer från anslag 1:3, åtgärder för värdefull natur (anslagspost 2). Syftet med bidraget under 2022 och intentionen även för de kommande år där regeringen aviserat en medelsökning är att stärka eller skapa organisationer som kan verka utvecklande och stödjande på regional nivå. En sådan funktion eller organisation kan också bidra till en långsiktig samordning och utveckling av de vandringsleder där staten inte är huvudman. Nationella ramverket för vandringsleder bör kunna fungera som vägledande för en sådan regional vandringsledsorganisation.

Naturvårdsverket ser ett behov av kontinuerligt stöd för utvecklingen av de vandringsleder där staten inte är huvudman. Naturvårdsverket har för avsikt att fortsatt bevilja medel i detta syfte. Förutsatt att regeringens aviserade satsning på vandringsleder och friluftsliv fortlöper anser Naturvårdsverket att medel bör avsättas till organisering och förvaltning av låglandsleder även kommande år. För att möjliggöra ett eventuellt tillskapande av helt nya organisationer har det under

utlysningens första omgång (under 2022) inte funnits krav på medfinansiering. För de kommande åren behöver det däremot finnas krav på medfinansiering för delar av bidraget.

4.4 Digital information om vandringsleder

Öppna data i den nationella geodataplattformen

Öppna tillgängliga data om vandringsleder är en förutsättning för att samordna, följa upp och organisera arbetet med landets vandringsleder. Därför behöver Naturvårdsverket, i samverkan med Lantmäteriet, fortsätta arbetet med att tillgängliggöra vandringsleder i den nationella geodataplattformen. Arbetet har redan påbörjats i och med att Naturvårdsverket och Lantmäteriet, i samverkan med andra relevanta aktörer, har tagit fram modeller och egenskaper för leder samt påbörjat ett arbete med att ta fram en specifikation för dataprodukter i enlighet med nationella informationsarkitekturramverket. Detta arbete syftar till att möjliggöra att den ledinformation som skapas hos ledansvariga kan tillgängliggöras i den nationella geodataplattformen och sen användas av de som vill ta del av eller publicera ledinformation.

Information på den externa webbplatsen

Tydlig och lättillgänglig digital information om vandringsleder på webben efterfrågas av såväl besökare som ledansvariga och ledförvaltare. Som ett resultat av det regeringsuppdrag som pågick under 2016 och 2017 publicerades information om vandringsleder i låglandsledsterräng och stödmaterial till ledansvariga på Naturvårdsverkets webbplats. Naturvårdsverket har sedan dess uppdaterat den externa webbplatsen. En del av den information som tidigare fanns på den externa webbplatsen har inte publicerats på den nya webbplatsen. För att underlätta användningen av befintligt material om låglandsleder finns ett behov av att utveckla och komplettera informationen på webbplatsen med material som tidigare låg samlat.

Webbplatsen för det Nationella ramverket för vandringsleder ligger idag hos ramverkets projektägare, Tourism in Skåne. På webbplatsen finns mycket användbart stödmaterial samlat, såsom kvalitetskriterier, verktygslådor och goda exempel. När projekttiden för Nationella ramverket för vandringsleder tar slut i november 2022 behöver webbplatsen administreras av en ny aktör alternativt samlas på en annan extern webbplats.

4.5 Plan för arbetet framåt

För att få till välskötta leder behövs, förutom den nationella samordnande roll som Naturvårdsverket tagit på sig, ett samarbete mellan den lokala och regionala nivån. Naturvårdsverket kan genom regeringens aviserade satsning för åren 2022–2027 förbättra de ekonomiska förutsättningarna för landets ledansvariga. Det bidrar till

ökad kvalitet och hållbarhet för leder belägna i låglandsterräng. Naturvårdsverket bedömer därtill att det planerade arbetet framåt kommer att bidra till en utvecklad nationell samordning. I det fortsatta arbetet avser Naturvårdsverket att:

- *Utforma fortsatta bidrag som främjar samordningen och organiseringen.*
Naturvårdsverket har för avsikt att även för 2023 utlysa ett bidrag för en stärkt, eller nyskapad, regional samordnande organisation. Det innebär att Naturvårdsverket likt 2022 ger möjligheten att söka bidrag för att stärka eller skapa en samordnade organisation för ledförvaltning och utveckling. Bidraget för 2023 ska beviljas utifrån ett antal kvalitetskriterier. Naturvårdsverket bedömer att en förordning för bidraget är att föredra om budgetförstärkningen på anslag 1:3 kvarstår.
- *Utforma bidrag för skötsel och underhåll.*
Naturvårdsverket avser att utforma ett bidrag för underhåll och skötsel av vandringsleder där staten inte är huvudman, som även detta finansieras från anslag 1:3. För detta bidrag kommer medfinansiering att krävas. Bidraget för skötsel och underhåll kommer, givet att det finns fortsatt finansiering, att utlysas under 2023.
- *Utveckla samverkan inom nätverket för vandringsleder.*
Nätverket för låglandsleder ska fortsatt samordnas och tillhandahållas av Naturvårdsverket. Naturvårdsverket kommer att vara pådrivande i utvecklingen av nätverket för vandringsleder. En intention som Naturvårdsverket har är att nätverket i huvudsak ska bestå av de som regionalt samordnar ledarbetet samt andra relevanta nyckelaktörer. Naturvårdsverket avser vidare att, tillsammans med projektorganisationen för Nationellt ramverk för vandringsleder, undersöka möjligheterna för förvaltning, administration och utveckling av resultaten det Nationella ramverket för vandringsleder.
- *Förtydliga ansvar, roller och regelverk.*
Naturvårdsverket har påbörjat ett arbete med att förtydliga ansvar och roller samt regelverk inom arbetet med vandringsleder och har för avsikt att publicera ett enklare vägledande stöddokument riktat till organisationer och förvaltare av vandringsleder. Stöddokumentet kommer att särskilt adressera de områden av förvaltning som inte omhändertas av Nationella ramverket för vandringsleder, såsom de lagar och regler som exempelvis gäller kring markägaravtal.
- *Utveckla den digitala informationen om låglandsleder.*
En förutsättning för finansiering av utveckling, skötsel och underhåll av vandringsleder är att det finns digital information om leden inklusive ledens geografiska utbredning. Naturvårdsverket avser därför att fortsätta arbetet med att tillgängliggöra ledinformation från ledansvariga i den

nationella geodatatplattformen. Naturvårdsverket behöver, tillsammans med regionala ledsamordnare, vara pådrivande och stödjande gentemot kommunerna för att ledinformation ska tillgängliggöras i den nationella geodatatplattformen. Naturvårdsverket avser vidare att i samverkan med Lantmäteriet digitalisera vandringsleder på motsvarande sätt som byggnader och detaljplaner digitaliseras. Därutöver avser Naturvårdsverket att se över om den information som tidigare fanns på Naturvårdsverkets webbplats är fortsatt aktuell och efterfrågad av ledförvaltare, och om det kan finnas anledning att åter tillgängliggöra denna information.

5. Källförteckning

Moen J, Aune K, Edenius L, Angerbjörn A (2004): Potential effects of climate change on treeline position in the Swedish mountains. *Ecology & Society: a journal of integrative science for resilience and sustainability* 9: 16-16.

Naturvårdsverket (2017), dnr NV-00652-16. Utveckling av friluftslivet – vandringsleder. Redovisning av ett regeringsuppdrag (RB 2016).

Naturvårdsverket (2014a), dnr NV-04173-13. Förslag till en strategi för miljökvalitetsmålet Storslagen fjällmiljö, skrivelse 2014-06-05 till Miljödepartementet.

Naturvårdsverket (2014b), dnr NV-10379 -11. Nulägesbeskrivning av det statliga ledsystemet i fjällen, skrivelse 2014-09-12.

SOU 2020:73. Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen. Miljödepartementet.